

Educational Administration: Theory and Practice
2009, Vol. 15, Issue 60, pp: 495-522
Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi
2009, Cilt 15, Sayı 60, ss:495-522

Ortaöğretimdeki Öğretmen ve Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Konusundaki Görüşlerinin Karşılaştırılması

Meral Atıcı & Ferah Çekici

Bu araştırmanın amacı, öğretmenler ile öğrencilerin okuldaki istenmeyen davranışlarla baş etme konusundaki görüşlerini karşılaştırmaktır. Araştırmanın örneklemini Adana'da alt sosyo-ekonomik düzeydeki beş ortaöğretim kurumunda görev yapan sınıf öğretmenleri ve öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada 20 öğretmen ve 35 öğrenci ile paralel sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılarak görüşme yapılmıştır. Öğretmenler istenmeyen davranışlarla baş etmek için olumlu yöntemleri (uyarma, konuşma, öğüt ve öneri verme, çatışmayı ayırma ve uzlaştırma gibi) olumsuzlara (ceza verme, bağırma ve komut verme, notla tehdit etme) göre daha fazla kullandıklarını belirtirken öğrenciler öğretmenlerinin olumsuz stratejilere daha çok başvurduklarını vurgulamışlardır. Bu nedenle de öğrenciler öğretmenlerinin daha çok olumlu yöntemleri kullanmaları yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin hemen hemen yansı diğer öğretmenlerle birlikte istenmeyen davranışlarla baş etmeye yönelik çalışma yaptığını, geri kalanı ise böyle bir çalışma yapmadığını belirtmiştir. Öğretmenler istenmeyen davranışlarla baş etmede öğrenci ya da çocukla ilgili önemli kişilerin birlikte ve tutarlı bir biçimde hareket etmesinin ve üzerine düşen görevler doğrultusunda davranmasının önemli olduğunu, bazı problemlerin ancak işbirliği ile çözülebileceğini vurgulamışlardır.

Anahtar Sözcükler: Öğrenci istenmeyen davranışları, istenmeyen davranışlarla baş etme

Comparison of Teachers and Students' Ideas about Dealing with Misbehaviour in Secondary Schools

The purpose of this study is to identify the ideas of teachers and students on dealing with misbehaviour. Sample for this study consists of 20 teachers and 35 students from five different high schools in Adana. Interview as a qualitative research method was used to collect data in this study. Thus, a semi-structured interview was conducted to elicit participants' views about the issue of dealing with misbehaviour in their schools. Results revealed that teachers are more likely to use positive strategies (e.g. warning, talking, giving advice, negotiating) than negative ones (e.g. punishment, shouting, giving order, threatening). However, students believed that their teachers apply negative methods more. Almost half of the teachers reported that they collaborated with other teachers in dealing with misbehaviour. Collaboration and consistency among school personnel were emphasised by teachers to solve behaviour problems while students suggested that their teachers should use more positive strategies to cope with misbehaviour.

Keywords: Student misbehaviour, dealing with student misbehaviour

Summary

Since many students show disruptive behaviour, vandalism, bullying and aggressive behaviour at school effective discipline strategies become essential for creating a safe and productive learning environment (Luiselli, Putnam, Handler and Feinberg, 2005). In other words, when students misbehave a need for behaviour management and discipline increases. For example, Gottfredson, Gottfredson and Hybl (1993) found that one third of secondary school teachers see misbehaviour as an obstacle for instruction to take place. A study with university students also showed that disruptive students in classroom are seen one of the factor hindering other students' learning (Seidman, 2005). Students do several misbehaviours. A study with secondary school teachers and students (Infantino and Little, 2005) indicated that talking out of turn is most observed misbehaviour, followed by gossiping, wandering aimlessly in class and eating. In another study verbal and physical abuse are most common misbehaviour among students aged between 15 and 17 (Supaporn, 2000). In this study students expressed that their teachers warned misbehaving students by shouting but this strategy is not an effective way of solving problems and it is rather a temporary solution.

Gender difference is observed in terms of frequency of misbehaviour. Secondary school male students were more likely to bully and sexually abuse their peers than their female counterparts (DeSouza and Ribeiro, 2005). In addition studying misbehaviour in primary and secondary schools methods used by teachers to deal with misbehaviour have also been subjected to several studies. For example, Lewis, Romi, Qui and Katz (2005) compared Australian, Chinese and Israeli teachers regarding their discipline strategies and they found that Chinese teachers are less aggressive and punitive than their Australian and Israeli colleagues. They are more likely to use supportive discipline strategies when students misbehave.

Sadık (2006) compared the ideas of teachers, students and parents about misbehaviour and strategies for dealing with misbehaviour in a low socio-economic level school. Teachers perceive their management strategies as preventive and improving while students think their teachers' strategies are rather punitive, unjust and frightening.

Similarly, Lewis found that students are not happy with their teachers' discipline strategies. According to students their teachers apply coercive discipline approach prevented students from concentrating on their work and developing responsible behaviour.

In the light of research results in literature it is clear that misbehaviour has negatively affect students' learning and their relationships with their teachers and peers. Therefore, it is thought that investigating students and teachers' ideas and their recommendations for dealing with misbehaviour would be helpful for effective behaviour management. Although there are studies comparing the ideas of teachers, students and parents (Sadık, 2006), teachers and school counsellors (Atıcı, 2006) about managing misbehaviour at primary school it is rare to see any study on examining students and teachers' perspectives in dealing with misbehaviour at secondary schools.

Therefore, the purpose of this study was to compare the views of teachers and students on dealing with misbehaviour at secondary school. The following research questions were formulated for this study.

1. Which methods do teachers use to manage misbehaviour?
2. According to students which strategies teachers use to deal with misbehaviour?
3. What are students and teachers suggestions for managing misbehaviour?

Method

The participants of the study consist of 20 teachers and 35 students attending five high schools of a low socio-economic level in Adana, Turkey. Schools from a low socio-economic area that seem to have high rates of misbehaviour were especially chosen for the study. Since classroom teachers have the necessary information about misbehaviour in the class and their students' behavioural problems, they were asked to nominate students to interview. Teachers and students were interviewed by using a semi-structured interview schedule consisting of parallel questions for each group. All participants voluntarily accepted participation in the study. Interviews were conducted in the counsellor's room between May 17 and June 4, 2007 and most were audio taped (interviews with three students were recorded by taking notes since they did not allow audio-taping). Qualitative data were analysed by using a content analysis technique (Strauss and Corbin, 1990; Strauss, 1996; Yıldırım and Şimşek, 1999).

Results and Discussion

Teachers reported that they are more likely to use positive strategies than negative ones. However, it should be emphasised that considerable number of teachers resort negative strategies as well. This finding is similar with some of the results of previous studies. For example, Atıcı (2004) found that primary school teachers use either positive or negative strategies. In Sadık's (2006) study teachers used rather punitive methods such as verbal warning, reprimanding and threatening. Supaporn (2000) also indicated that teachers warn students by shouting when they verbally insult their peers.

The majority of students expressed that their teachers apply negative methods to deal with misbehaviour. It is also understood from students' responses that more than half of students are not happy with teachers' behaviour management strategies. This result contradicts with the finding of teacher participants in the present study perceive themselves as applying constructive strategies more.

Similarly, Sadık (2006) showed that primary school teachers perceive their behaviour management preventive and improving while students think their teachers' strategies are rather punitive, unjust and frightening.

Half of teachers admitted that they work with other teachers collaboratively in managing misbehaviour by sharing information about students and giving advice how to manage students' behaviour, interviewing with parents. However, collaboration among teachers, principals and school counsellor was rarely seen.

In order to deal with misbehaviour effectively teachers suggest teachers should work with their colleagues, school principals and parents collaboratively and they should approach problem behaviour consistently. Teachers also emphasised the importance of school counsellors' help in behaviour management.

Etkili disiplin yöntemleri akademik başarının ve güvenli bir öğrenme çevresinin oluşturulmasında çok önemlidir. Çünkü okullarda öğrencilerin çoğu sınıfta rahatsız edici davranış, vandalizm, zorbalık ve şiddet gibi disiplin problemleri göstermektedir (Luiselli, Putnam, Handler ve Feinberg, 2005). Öğrenciler diğerlerini rahatsız edici davranışlar yaptığında ise davranış yönetimi ve disipline duyulan ihtiyaç artmaktadır. Örneğin, Gottfredson, Gottfredson ve Hybl (1993) orta öğretimdeki öğretmenlerin üçte birinin yaramazlığı öğretimi engelleyen bir etken olarak gördüklerini vurgulamışlardır. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada da derste öğrenmeyi engelleyici faktörlerden birinin öncelikle “sınıfta rahatsızlık veren kişilerin bulunması” olduğu görülmüştür. “Kaynakların ve zamanın sınırlı olması” ve “öğretmenin öğretme becerilerinin yetersiz olması” diğer etkenlerdir (Seidman, 2005).

Öğrencilerin istenmeyen davranışları öğretmen, öğrenci ve ebeveynlerin bakış açısına göre incelenmektedir. Örneğin, ortaöğretim öğrencileri ve öğretmenleri ile yapılan bir araştırma (Infantino ve Little, 2005) en fazla sorun niteliği taşıyan ve en fazla karşılaşılan istenmeyen davranışın “söz almadan konuşma” (%27) olduğunu ortaya koymuştur. Yaşça küçük grupta sıklıkla görülen istenmeyen davranışlar; “konuşma”, “kurallara uymama” ve “yerinden kalkıp dolaşma” iken; büyük grupta ise “gürültü yapma”, “konuşma” ve “fiziksel saldırganlık ve düzensizlik” tir.

Benzer biçimde ilköğretim öğretmenleri de söz almadan konuşma ve arkadaşıyla konuşmayı en çok gözlenen problem davranış olarak nitelendirmişlerdir. Bunun yanında, gürültü yapma, derse ilgisizlik, yerinden kalkıp dolaşma ve sesli parmak kaldırma da sıkça gözlenen davranışlar arasındadır. Problem davranışlarla baş etmede öğretmenler sıklık sırasına göre emir verme, işaret kullanma, görmezden gelme, göz iletişimi kurma, ismini söyleme, azarlama, soru sorma, tehdit etme, fiziksel yakınlık, mizah kullanma ve eleştirme gibi yöntemleri kullanmışlardır (Atçı, 2004).

Atıcı (2006) ilköğretim birinci kademedeki öğretmenlerin daha çok uyum problemleri, okul fobisi, hiperaktivite, konuşma, sınıfta dolaşma gibi problemler; ikinci kademedeki öğretmenlerin ise başarısızlık, dersi dinlememe, konuşma ve cinsel içerikli şakalar yapma gibi konularda okuldaki psikolojik danışmandan yardım istediklerini bulmuştur.

Lise öğrencileriyle yapılan nitel bir araştırma (Supaporn, 2000) sonucunda, öğrencilerin en çok “sözel ve fiziksel taciz” grubuna giren davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Öğrenciler, özellikle sözel taciz türü davranışlar karşısında öğretmenlerinin “bağırarak uyarıda”

bulduklarını, ancak bu müdahalenin “geçici bir çözüm” sağladığını vurgulamışlardır.

İstenmeyen davranışları gösterme cinsiyete göre değişmektedir. Brezilya’da 400 lise öğrencisi ile yapılan böyle bir araştırmada (DeSouza ve Ribeiro, 2005) erkek öğrencilerin akranlarına kız öğrencilerden daha çok zorbaca davranışlar gösterdikleri ve cinsel tacizde buldukları saptanmıştır.

Romi ve Freund’un (1999) İsrail’de bir ortaöğretim kurumunda gerçekleştirdikleri araştırmada öğretmen ve öğrencilerin disiplin sorunu yaratan davranışlara ilişkin değerlendirmelerinin farklı olduğu; öğretmenlerin “sözel ve fiziksel şiddet uygulama”, “okul eşyalarına zarar verme”, “okul kurallarını ihlal etme”, “yalan söyleme”, “öğretmenlere karşı kaba davranma” gibi davranışları “ciddi düzeyde yıkıcı davranış problemleri” olarak nitelendirdiği, öğrencilerin ise bu davranışları disiplin problemi yaratan davranışlar olarak görmekle birlikte “ciddi düzeyde davranış problemi” olarak görmedikleri ortaya çıkmıştır. Ebeveynler ise sadece “diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama” seçeneğini disiplini bozan ciddi bir davranış olarak ifade etmişlerdir.

Çin’de ilk ve ortaöğretim öğretmenleriyle yapılan bir çalışmada (Ding, Li, Li ve Kulm, 2008) ‘gündüz rüyası’ en sık ve rahatsız edici istenmeyen davranış olarak bulunmuş ancak bu bulgunun Batı ülkelerinde söz almadan konuşmanın en büyük problem olduğunu ortaya koyan daha önceki araştırma bulgularıyla uyum sağlamadığı vurgulanmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinde görülen istenmeyen davranışlar kadar öğretmenlerin bu davranışlarla baş etmede kullandıkları yöntemler de çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bazı çalışmalar konuyu hem öğretmen hem de öğrenci perspektifinden birlikte ele almışlardır. Örneğin, Avustralya, Çin ve İsrail’de 5521 öğrenci ve 748 öğretmen üzerinde yapılan bir araştırmada (Lewis, Romi, Qui ve Katz, 2005) Çinli öğretmenlerin Avustralyalı ve İsraili öğretmenlere göre daha az saldırgan ve cezalandırıcı oldukları ve daha çok öğrenciyi destekleyici disiplin stratejilerini kullandıkları ortaya çıkmıştır. En az ödül ve tartışma ile en çok ceza Avustralya’daki sınıflarda görülürken üç ülkede de yaramazlık eğilimi olan öğrenciler, öğretmenlerinin saldırgan disiplin stratejilerini kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Sadık’ın (2006) alt sosyo-ekonomik düzeyde bir ilköğretim okulunda çalışan beş öğretmen, 172 öğrenci ve 20 veliden nitel ve nicel yollarla veriler toplayarak yaptığı araştırmada öğretmenlerin, istenmeyen davranışlarla baş etme stratejilerini önleyici ve iyileştirici yani olumlu algıladığı öğrencilerin

cezalandırıcı, korkutucu ve adaletsiz olarak algıladığı ortaya çıkmıştır. Araştırmacının yaptığı gözlemler sonucunda sözel uyarı, görmezden gelme, beden diliyle uyarı, azarlama ve gözdağı vermenin öğretmenler tarafından kullanılan en yaygın stratejiler olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmen ve veliler disiplin problemlerinin çözümünde öğretmen-veli işbirliğinin gerekli olduğuna inanmakta, öğrenciler ise öğretmenlerinden dayak atmamasını, ceza vermemesini, sinirlenip bağırarak onları korkutmamasını beklemektedir.

Benzer biçimde Lewis (2000) tarafından ilk ve ortaöğretim öğrencileriyle yapılan çalışmada da öğrencilerin öğretmenlerin kullandığı disiplin yönteminden memnun olmadıkları, öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla başa çıkarken öğrencilerde sorumluluk gelişimini ve okuldaki çalışmalara dikkat etmesini engelleyen, zorlayıcı disiplin anlayışına sahip oldukları görülmüştür. Öğretmenler tartışmalar yapma, iyi davranışı ödüllendirme ve karar vermeye dahil etme gibi etkili teknikleri kullanmada başarısız olmuşlardır.

İstenmeyen davranışlarla baş etmede öğretmenler kendi kullandıkları yöntemler yanında okul psikolojik danışmanından da yardım alabilmektedirler (Atıcı, 2006; Bulucu, 2003). Bu yardımlar konsültasyon hizmeti çerçevesinde bilgi ve öneri alma, öğrenciyi danışmana gönderme, danışmanın ebeveynlerle görüşmesi ve seminer çalışmaları yapması şeklinde olmaktadır.

Yukarıda verilen bilgiler ve araştırma bulguları ışığında istenmeyen davranışların öğrencilerin öğrenmeleri ve birbirleriyle ve öğretmenle olan ilişkilerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında bu davranışlarla etkili bir biçimde baş edilmesinde öğrenci ve öğretmen görüşlerinin ve önerilerinin birlikte ele alınıp incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Ülkemizde ilköğretim düzeyinde öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini (Sadık, 2006), öğretmen ve psikolojik danışman görüşlerini (Atıcı, 2006) karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmalar olmakla birlikte ortaöğretimde öğretmen, öğrenci ve psikolojik danışmanların istenmeyen davranışlarla baş etme konusundaki görüş ve önerilerini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, yukarıda sözü edilen üç grubun görüşlerini karşılaştırmalı olarak incelemeye gereksinim duyulmuştur. Ancak nitel bir araştırma olması, üç farklı gruptan veriler toplanması ve bulguların çok olması nedeniyle tüm bulgulara burada yer vermek yerine öğretmen ve öğrenci görüşleriyle ilgili bulguları sunmanın uygun olacağı düşünülmüştür.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretimdeki sınıf öğretmenleri ile öğrencilerin okuldaki istenmeyen davranışlarla baş etme konusundaki görüşlerini karşılaştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Öğretmenler istenmeyen davranışlarla baş etmek için hangi yöntemleri kullanmakta ve bu konuda ne tür çalışmalar yapmaktadırlar?
2. Öğrencilerin görüşlerine göre öğretmenler istenmeyen davranışlara ne tür tepkiler vermektedirler?
3. Öğrenci ve öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etme konusundaki önerileri nelerdir?

Yöntem

Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini Adana'da alt sosyo-ekonomik düzeydeki beş ortaöğretim kurumunda görev yapan sınıf rehber öğretmeni ve öğrenciler oluşturmaktadır. Her okuldan dört sınıf rehber öğretmeni olmak üzere toplam 20 öğretmen, iki okuldan sekiz, iki okuldan beş ve bir okuldan dokuz öğrenci üzere toplam 35 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan okullar belirlenirken Adana ilinin Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde istenmeyen davranışların yoğun olduğu düşünülen alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullar olmasına dikkat edilmiştir. Bu okullardan araştırmaya katılmaya istekli yönetici ve psikolojik danışman ile iletişime geçilmiş ve araştırmaya katılacak öğretmen ve öğrenciler belirlenmiştir. Sınıf rehber öğretmenlerinin öğrencileri ve sınıflarında çıkan problemleri daha iyi bildikleri düşünülerek her okuldan iki erkek, iki kadın öğretmen ile görüşülmüştür. Öğrencilerin seçiminde sınıf öğretmenlerinin ve psikolojik danışmanların görüşlerine başvurulmuştur. Buna göre her okulun lise birinci ve ikinci sınıfından sıklıkla istenmeyen davranış yapan iki kız, iki erkek ve nadiren istenmeyen davranış yapan iki kız, iki erkek öğrenci belirlenmiştir. Araştırmaya katılım açısından kişilerin gönüllü olmasına özen gösterilerek onayları alınmıştır.

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla Baş Etme

Veri Toplama Aracı

Araştırmada paralel sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılarak sınıf öğretmeni ve öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Öğrenciler için 5 ve öğretmenler için 6 sorudan oluşan iki ayrı görüşme formu hazırlanmıştır. Sorular önceden belirlenmiş olmakla birlikte bazen gerekli bilgileri elde etmek için içeriğini değiştirmeksizin farklı bir biçimde sorma ya da tekrar sorma yoluna gidilmiştir.

İşlem

Görüşmelere başlamadan önce araştırmanın amacını, veri toplama biçimini, gizliliği ve bu araştırmaya katılmayı kabul edip etmedikleriyle ilgili bilgilendirilmiş onamı okumaları istenmiştir. Tüm katılımcılar gönüllü biçimde araştırmaya katılmayı kabul etmişlerdir. Görüşmeler, okulda psikolojik danışmanın odasında yapılmış ve ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Ancak görüşmenin kaydedilmesini istemeyen üç öğrencinin görüşme sırasında söyledikleri yazılarak kaydetme yoluna gidilmiştir. Katılımcıların görüşme sırasında ses kayıt cihazına kaydedilen konuşmaları araştırmacılar tarafından dinlenilerek bilgisayar ortamında word programından yararlanılarak yazılı metin haline getirilmiştir. Bu şekilde 200 sayfadan oluşan yazılı metin elde edilmiştir.

Öğrencilerle yapılan görüşmeler 10-25 dakika arası ortalama 15, öğretmenlerle yapılan görüşmelerde 15-30 dakika arası ortalama 15 dakika sürmüştür. Görüşmeler 17 Mayıs-4 Haziran 2007 tarihlerinde okullarda ve psikolojik danışmanın odasında yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların her bir görüşme sorusuna karşılık olarak söylediklerinin çözümlenmesiyle elde edilen ve yazılı metin haline getirilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği (Strauss ve Corbin, 1990; Strauss, 1996; Yıldırım ve Şimşek, 1999) kullanılmıştır. 12 öğretmen ve 30 öğrenciye ait veriler araştırmacılarından biri, 8 öğretmen ve 5 öğrenciye ait verilerde diğer araştırmacı tarafından analiz edilmiştir. İlk olarak her iki araştırmacı da verileri kodlamaya başlamadan önce bir kez okumuş ve bu okuma sırasında olası kodlar ilgili verinin sağ tarafına yazılmıştır. İkinci aşamada ise verilerin ilgili kısımlarına verilen isimlerin ne derece isabetli olduğunu incelemek için veriler tekrar okunmuştur. Bu aşamada çok büyük değişiklikler olmasa da verileri isimlendirmekte kullanılan bazı kavramlarda küçük değişiklikler ya

da eklemeler yapılmıştır. Bu aşamalar boyunca birbiriyle ilgili kodları altında toplayabilecek ana temalar üzerinde de düşünülmüş ve bunlarla ilgili notlar da alınmıştır. Üçüncü aşamada ise araştırmacılar analizi yaptıkları verileri değiştirmişler ve diğer araştırmacının kod olarak kullandığı kavram ve ifadelerin ne oranda veriye uygun olduğunu gözden geçirmişlerdir. Bu aşamada da sürekli birbiriyle iletişime geçmişler birbirlerinin analiz ettiği verilerle ilgili görüşlerini paylaşmışlardır. Sonuç olarak, verileri kodlama sürecinde araştırmacılar tarafından yapılan kodlamaların büyük oranda isabetli olduğu ve çok küçük bazı değişiklikler yapıldığı söylenebilir. Analizin bu aşamasından sonra her bir soruya katılımcıların verdiği yanıtlardan oluşan verilerin kodlanması sonucunda elde edilen kavramlar ve bu kavramlarla ilgili temaların listesi oluşturulmuştur. Böylece her soruya farklı kişilerin verdiği yanıtlardaki benzerlik ve farklılıkları görmek mümkün olmuştur. Hangi kavramların hangi temalar altında toplanacağı kesin kararı da bu aşamada verilmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan tema ve bu temalar altındaki kavramların katılımcılar tarafından ne sıklık ya da oranda vurgulandığını ortaya koyan tablolar bu aşamadan sonra yapılmıştır. Böylece analiz sırasında ulaşılan bulgular betimlemeye hazır hale gelmiştir.

Güvenirlilik ve Geçerlik

Veri toplama (görüşmenin nasıl yapıldığı ve kaydedildiği) ve analiz yöntemiyle ilgili ayrıntılı açıklamaların yapılması, araştırmanın ham verilerinin başkaları tarafından incelenebilecek şekilde saklanması dış güvenirlilik; veri toplama, analiz ve sonuçlara ulaşılması aşamalarında uzlaşma sağlanması ve elde edilen sonuçların araştırmacının kendi görüşünden ziyade elde edilen verilere dayalı olduğunun teyit edilmesi açısından aynı araştırmaya birden fazla araştırmacının dahil edilmesi, kodlama karşılaştırmasının yapılması bu araştırmada iç güvenirlilik (Yıldırım ve Şimşek, 1999) için yapılan çalışmalardır. Araştırma iki araştırmacı tarafından gerçekleştirildiğinden araştırmacıların verileri kodlama sürecinde ne derece güvenilir olduğunu belirlemek için (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 1999) verilerin bir kısmı iki ayrı araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Sonra bu kodlamaların ne oranda tutarlı olduğunu belirlemek için iki araştırmacının aynı veriler için belirlediği kodlar karşılaştırılmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmeden elde edilen verilerden öğretmenin kullandığı yöntemle ilişkin yapılan kodlamalar için .77; önerilere ilişkin yapılan kodlamalar için .72 değerleri bulunmuştur. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen öğretmenin kullandığı

yönteme ilişkin yapılan kodlamalar için de .77 değeri elde edilmiştir. Buna göre iki araştırmacının aynı verileri aynı ve benzer kavramlar kullanarak analiz ettikleri söylenebilir.

Yüz yüze görüşme yoluyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplama, toplanan verilerin ayrıntılı rapor edilmesi, bulguların kendi içinde anlamlı ve tutarlı olup olmadığı açısından gözden geçirilmesi, doğrudan alıntılara yer verilmesi, kodlama sürecinde bir araştırmacı tarafından yapılan kodlamaların veriye uygunluğu açısından diğer araştırmacı tarafından incelenmesi, görüşmelerin dinlenerek yazılı metne dönüştürülmesi sonucunda elde edilen verilerin kendi söyledikleri ile tutarlı olup olmadığını ve bulguların uygun olup olmadığını incelemeleri için katılımcılara gösterilmesi, kendi söyledikleriyle tutarlı olduğu yönünde geribildirim alınması iç geçerlik (Yıldırım ve Şimşek, 1999) için yapılan çalışmalardır.

Görüşme formlarının kapsam geçerliği için de öncelikle araştırmayı yürüten iki araştırmacı görüşme sorularını birlikte incelemişlerdir. Ayrıca gerçek araştırmaya başlamadan önce görüşme formunda yer alan soruların araştırmanın amacı doğrultusunda bilgiler ortaya koyup koymadığını, soruların sırasının uygunluğunu, ifadelerin anlaşılıp anlaşılmadığını incelemek amacıyla gerçek araştırmaya katılacak kişilere benzer özelliklerdeki kişilerle pilot uygulama yapılmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeyde bir lisede görev yapan biri İngilizce, biri Biyoloji branşından iki sınıf öğretmeni ve 9.sınıftan bir kız, 10.sınıftan bir erkek öğrenci ile 4 Mayıs 2007 tarihinde psikolojik danışmanın odasında görüşme soruları yöneltilerek görüşme yapılmıştır. Görüşme sırasında söylenenler not alınarak kaydedilmiştir.

Bu görüşmelerden sonra görüşme formunda yer alan soruların sırası, ifadesi ve anlaşılabilirliği açısından bir sorun olmadığı ve gerçek araştırmada bu haliyle kullanılabileceğine karar verilmiştir. Yalnızca öğrencilere yönelik görüşme formunda bazı soruların anlamını değiştirmeden yeniden ifade etme ihtiyacı duyulmuş, 3. soruya 'bu tepkiler sence uygun mu?' ya da memnun musun, sorusu ile, 5.soruya 'psikolojik danışmandan yardım alan başka öğrenciler var mı' sorusu ile 'psikolojik danışmandan başka bir nedenle yardım aldın mı?' sorusunu eklemenin uygun olacağı düşünülmüştür.

Görüşme yapılan kişilerin görüşlerini yansıtmak amacıyla görüşme verilerinden alıntılar yapılırken alıntılarının sonuna o kişiye verilen numara, (örneğin, 1 gibi), cinsiyeti (E ve K gibi) ve okullarının baş harfleri (örneğin, DL gibi) yazılmıştır.

Bulgular

Öğretmenlerin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etmede Kullandığı Yöntemler ve Bu Konuda Yaptığı Çalışmalar

Öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmek için kullandıkları yöntemleri olumlu ve olumsuz olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Tablo 1 de görüldüğü gibi olumlu yöntemlerin olumsuzlara göre daha fazla kullanıldığı (yaklaşık iki katı) söylenebilir. Sıklık sırasına göre uyarma, konuşma (sınıfla ve birebir konuşma), öğüt ve öneri verme, çatışmayı ayırma ve uzlaştırma, PD'na ya da müdüre yönlendirme ve öğretim yönetimi stratejilerini kullanma bu grupta yaygın biçimde kullanılan yöntemler arasındadır. İsmiyle hitap etme, açıklama yapma ve bilgi verme, fiziksel yakınlıktan yararlanma, olumlu pekiştirme, sorumluluk verme, veli ile görüşme, kuralları hatırlatma bu grupta yer alan diğer stratejilerdir.

Öğretmenlerin görüşme sırasında bu olumlu stratejilerden konuşma, görüşme, uyarma, yerini değiştirme ve ismini söyleme gibi stratejileri nasıl kullandıklarıyla ilgili açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda yer almaktadır:

...Konuşarak, zaman zaman öğrenciyi mesela bir takım hareketlerde bulunuyor, sonra o hareketleri tekrarladığı zaman alıyorum koridorda özel olarak konuşuyorum. O zaman etkili oluyor. Zaman zaman velilerini çağırıyoruz. Kendi adıma şahsen fazla bir sorun yaşamıyorum. Öğrenciyi çağırıp özel olarak görüşme yaptığın zaman öğrenci kesinlikle en az iki üç hafta onu yapmıyor. Sonra tekrardan böyle bir harekette bulunuyor, çağırıp bilgi alıyorsun. Sanki o an çağırıp görüştüğün zaman kendisine değer verilmiş hissine kapılıyor. Sonra o hareketlerden uzaklaşıyor. O yöntemle sene başında sorunu olup da daha sonra o sorunu giderdiğimiz çok öğrencimiz var bizim. (2, E, DL,)

Yani ilk önce uyarıyoruz, sözlü olarak (uyarıyorsunuz), evet, uyarıyoruz, şimdi devam ederse, sırasını değiştiriyorum, yerini değiştiriyorum. Bakıyorum yanındaki de aynıysa, yer değiştirme yoluna gidiyorum. (9, K, TL)

...İsmiyle hitap etmek, öğrenciyi ismiyle tanımak problemin %50 sini aşıyor. İşte Ahmet sana yakışmıyor dediğin anda böyle sert bir bakışın ona samimiyet olarak yansıdığı için. Bunlar da hemen kendini düzeltiyor. ...Yani tatlı bir şekilde uyarma. Evet tatlı bir şekilde uyarma ilk başta tabii ki. Rencide olacak şekilde uyardığın zaman öğrenci onu asla affetmez ve sonra da aynı tepkiyi gösterir. (14, E, SNÇL)

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla Baş Etme

Tablo 1
Öğretmenlerin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etmede Kullandığı Yöntemler

Yöntemler	Frekans
Olumlu yöntemler	
Uyarma	13
Konuşma	12
- Sınıfla konuşma (3)	
- Birebir konuşma (9)	
Öğüt ve öneri verme	6
Çatışmayı ayırma ve uzlaştırma	5
PD ya da müdüre yönlendirme	5
Öğretim yönetimi stratejisini kullanma	4
- Dersin önemini vurgulama	
- Katılımı teşvik etme	
- Günlük yaşama ilişkilendirme	
- Sürekli ders işleme	
İsmiyle hitap etme	2
Açıklama yapma ve bilgi verme	2
Fiziksel yakınlıktan yararlanma	2
Olumlu pekiştireç verme	2
Sorumluluk verme	2
Veli ile görüşme	2
Kuralları hatırlatma	1
Toplam	58
Olumsuz yöntemler	
I.Tip Ceza Uygulama	12
- Disipline verme (3)	
- (-) verme (2)	
- Şiddete başvurma (2)	
- Kızma (3)	
- Azarlama (2)	
II.Tip Ceza Uygulama	2
- Yerini değiştirme	
- Sınıfa almama	
Bağırma ve komut verme	5
Notla tehdit etme	2
Bakışları kullanma (sert ve ters bakma)	2
Yargılama ve utandırma	5
Dalga geçme	2
Umursamaz davranma	1
Öz eleştiri yapmalarını isteme	1
Toplam	32
Genel toplam	90

Olumlu yöntemlerin yarısı kadar da olsa olumsuz yöntemlerin azımsanmayacak sayıda olduğu söylenebilir. Bunların içinde de ceza verme ilk sırada yer almaktadır. Sayıca daha fazla olmak üzere özellikle I.tip ceza ve arkasından II.tip ceza, bağırma ve komut verme, notla tehdit etme, bakışları kullanma (sert ve ters bakma), yargılama ve utandırma ve dalga geçme başvurulmuş olumsuz yöntemlerdir.

Öğretmenlerden biri bağırma ve vurma gibi davranışlara başvurma şeklini, bir diğeri ise notla tehdit etme ve disipline verme konusundaki yaptıklarını aşağıdaki gibi açıklamışlardır:

...Kavga olduğu zaman ayırıyorum. Ancak bağarmakla, mesela koridorda filan öğrenciler oluyor. Girdirmekle oluyor. Bağırarak uyararak. Bugüne kadar da gerçi geçenlerde başıma gelmişti şiddet olayı bir defa yaptım. Öğrenci benim kişiliğimi çok aşağılayıcı davranmıştı. Kendime hakim olamadım. Sonra da bir iki vurmuştum. Babası beni dövmeye gelmişti. Ondan beride yapmıyorum. Ama o öğrencinin de gerçekten ele alınacak hiçbir yanı yoktu. Sınıfta sigara içmeler, içki içmeler bu da kız öğrenci. Ve üç defada benim sınıfımdan bir kız öğrenciyi dövmüştü. Kavgayı ayırma, sonra sorumluları idareye götürme. (1, K, DL)

...Bir gün uyarıyorum, iki gün uyarıyorum, hep aynı öğrencilerse zaman zaman disipline verdiğim de oluyor. Yani aynı şeyi tekrar ediyorsa, şimdi yani notla tehdit ettiğimiz de oluyor. Onu da söyleyeyim. Yani tahtaya kalkana, ilgilenene artı, ilgilenmeye eksi veriyorum. Baktın daha da sınıfın huzurunu bozuyorsa, diğer arkadaşlarının da ders işlemesini engelliyorsa disipline verdiğim de oluyor. (9, K, TL)

Öğretmenlere rehberlik saatinde bu davranışlarla baş etmeye yönelik ne gibi çalışmalar yaptığı sorulduğunda daha çok yapıcı ve problemi olumlu bir biçimde çözmeye yönelik çalışmalar yaptıkları görülmektedir (bkz. Tablo 2). Öğretmenlerin rehberlik saatinde konuşma, birebir görüşme, öğüt ve öneri verme, kuralları açıklama, dinleme gibi doğrudan öğrenciye yönelik; veli ile görüşme, PD ile yardımlaşma ve müdür yardımcısının sınıfla konuşması gibi ilgili kişilerle çalışarak dolaylı biçimde problemin çözümüne yönelik çalışmalar yapmaları kendi sorumlu oldukları sınıfa karşı daha yapıcı olma ya da rehberlik saatinde olumlu çalışmalar yapılmasının gerekliliğini düşünmelerinden kaynaklanabilir. Ancak öğretmenlerin yaptığı çalışmaların daha çok konuşmaya dayalı ve sözel nitelikte olduğu, somut ve yaşantıya dayalı etkinliklere yer vermedikleri söylenebilir.

Tablo 2

Öğretmenlerin Rehberlik Saatinde İstenmeyen Davranışlarla Baş Etmeye Yönelik Yaptığı Çalışmalar

Yöntemler	Frekans
Konuşma	10
Veli ile görüşme	7
Birebir görüşme	4
Öğüt ve öneri verme	5
PD'na gönderme/çağırması	2
PD'nın sınıfla konuşması	2
Yönetmelik ve kuralları açıklama	2
Müdür yardımcısının sınıfla konuşması	1
Öğrenciyi dinleme	1
Problem çözmeye teşvik etme	1
Sorunların nedenlerini tartışma	1
Davranışı hakkında muhakeme yaptırma	1
Sorumluluk verme	1
Toplam	38

Aşağıda öğretmenlerin görüşlerinden yapılan alıntılarda öğrenciyi dinleme, konuşma, aile ile görüşme, psikolojik danışmandan yardım isteme ve disiplin yönetmeliğini açıklama gibi yöntemleri nasıl kullandıkları yer almaktadır:

...Evet yapıyorum. Başlangıç itibarıyla bu aktiviteleri uygulamak yerine onları dinledim. Ben onların sorunlarına bire bir eğilmem gerektiğinde burada bana yardımcı olmaları gerektiğini, onları çok iyi tanımam gerektiğini söyledim ve öğrencilerin ailevi durumlarını, ekonomik durumlarını, sağlık durumlarını, özelliklerini öğrenerek işe başladım. ...Öğrenciyi konuşmaya gerek duyduğum sorunlar oldu mesela. Evet ev ziyaretleri yaptım. Bir çocuğun annesi ve babasını tanıdım ve sorunları aileden dinledim. Neler olduğunu, yani bunu öğrenince öğrencinin özelini tanıyınca, öğrenci de bunu bilince sana daha yakın oluyor, sıcak oluyor. (14, E, SNÇL)

...Sohbet edebiliyorum. Empati kurmaya çalışmalarını sağlamaya çalışıyorum. Bu konuda çok fazla başarılı olamasam da. Psikolojik danışmandan yardım istiyorum. Sağ olsun. Ara ara rehberlik çalışmalarına girerek yardımcı oluyor. Bazen veliyle görüşebiliyorum. Çok inatçıysa çocuk, direniyorsa. (16, K, SNÇL)

...Mesela en başta disiplin yönetmenliğini sınıfta birebir okurum. İşte bunlar yapılmaması gereken davranışlar diye. Öğretmenlerinize birebir

görüreceğim. Sizinle ilgili şikayet almayacağım. Bir tane başkan belirlerim. Başkanım haftalık rapor tutardı. En fazla o hafta kimden şikayet geliyorsa öğretmenlere tutanak tuttururdu. Kimden rahatsız oluyor hoca. O öğrencinin velisini çağırırdım. Görüşürdüm. Aile yapısını falan tanıyorduk. Zaten bunları yaptıktan sonra çok fazla bir sorun olmuyor açıkçası. Baştan kuralları koyup uygularsak. Sınıfa girdikçe sürekli konuşuyorum çocuklarla. (1, K, DL)

Yirmi öğretmenden 9'u diğer öğretmenlerle birlikte istenmeyen davranışlarla baş etmeye yönelik çalışma yaptığını, 11 öğretmen ise böyle bir çalışma yapmadığını belirtmiştir. Aşağıdaki alıntılarda ve Tablo 3'te görüldüğü gibi bu konuda çalışma yaptığını belirten öğretmenlerin öğrenciler hakkında bilgi alıp verme, istenmeyen davranışlarla baş etme konusunda öneri, bilgi alıp verme ve velilerle görüşme yapılması gibi yine konuşmaya dayalı yöntemleri daha ağırlıklı olarak kullandıkları söylenebilir. Öğretmen, müdür ve psikolojik danışmanın ortak çalışması az da olsa vurgulanan diğer çalışmalardır:

...Tabi şimdi zaman zaman öğretmenler odasında, odamızda bu tür olumsuz şeyler konuşuluyor. Kimin ne yaptığı konuşuluyor, işte olaylar anlatılıyor. Nasıl çözüm getirebiliriz. Öğretmen kendisini yetersiz hissediyor, yardım isteyebiliyor. Nedir işte, arkadaşların tecrübesine dayanarak işte şöyle şöyle yaklaş veya ben bu tür olaylarla karşılaştığım zaman şunu şöyle yaptım gibisinden, değerlendirme yapıyoruz zamanla. Eğer olay farklı ise sınıf öğretmeni rehberlik öğretmeni, işte müdür yardımcısı bir araya gelebiliyoruz. Yani sadece rehberlik sevisine özel olarak toplanıp neler yapılması gerektiğiyle ilgili olarak toplanıyoruz zaman zaman. (11, E, TL)

...Özellikle sınıfta sorunlu öğrenci varsa o problemleri öğrencileri birbirimize söylüyoruz. Diyoruz, hocam sen ne yapıyorsun. Çocukla konuşuyoruz, işte rehberlik hocamız konuşuyor, gerekirse annesini çağırıyoruz. Sürekli ilgileniyoruz. Özellikle bizzat benim kendi sınıf öğretmeni olduğum sınıflarda evlerine gidiyorum. (13, E, SNÇL)

Öğretmenlerin en fazla işbirliği ve tutarlılıkla ilgili önerilerde buldukları ortaya çıkmıştır (bkz. Tablo 4). Öğretmenlere yönelik öneriler, PD ile yardımlaşma, veli ile iletişim ve işbirliği önerilerin yoğunlaştığı diğer başlıklardır. Kurallar ve istenmeyen davranışlara yaklaşım tutarlılığın önemli görüldüğü konular arasında yer alırken; öğretmen-veli, öğretmen-yönetici ve öğretmen-öğretmen birbiriyle tutarlı davranması gereken kişiler olarak görülmüştür. Psikolojik danışman ve öğretmen işbirliği daha fazla vurgulanmakla birlikte aile, psikolojik danışman, öğretmen ve yönetici de işbirliği için dile getirilen kişiler arasındadır.

Tablo 3

Öğretmenlerin Diğer Öğretmenlerle Birlikte İstenmeyen Davranışlarla Baş Etmeye Yönelik Yaptığı Çalışmalar

Yöntemler	Frekans
Öğrenciler hakkında bilgi verme, bilgi alma, konuşma	7
Öneri ve bilgi alıp verme	9
- Öğrenciyle konuşma, PD'nin konuşması, yanlısını söyleme, empati kurmalarını isteme	
Velilerle görüşme yapılması	4
PD, öğretmen ve müdürün görüşmesi	1
Öğrenci, PD ve öğretmenin görüşmesi	1
Öğrenci, öğretmen ve müdürün görüşmesi	1
İdareden yardım isteme	1
Sosyal ve kültürel etkinliklere yönlendirme	1
Öğretmenlerle sınıf hakkında görüşme	1
Toplam	26

Öğretmenin öğrenciyle görüşmesi, öğrenciye nasıl yaklaşacağını bilme, problemin nedenini araştırma ve şiddet uygulama öğretmenler için problemlere karşı kullanılabilir müdahaleler olarak önerilirken; zengin öğretim yöntemlerini kullanması, dersi öğrencinin düzeyine göre ayarlama, görev verme ve kural ve yaptırımları açıklama ise problemleri önleme adına önerilen yöntemler olarak düşünülebilir.

Psikolojik danışmanın sınıfa yönelik ve bireysel düzeyde yaptığı yardımlar yanında sürekli ulaşılabilir olması, sayısının artırılması ve okulda rehberlik etkinliklerine ağırlık verilmesi de öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

Öğretmenler veli ile görüşme ve veliyi problem çözme sürecine dahil etme ve ev ziyaretlerini de istenmeyen davranışlarla baş etmede önemli görmektedirler.

İşbirliği ve tutarlılığın önemi iki öğretmen tarafından aşağıdaki gibi vurgulanmıştır:

...Bazı davranma konusunda birbirimizle yardımlaşmamız çok önemli. Çünkü sorunların çoğu bundan kaynaklanıyor diye düşünüyorum. Farklı farklı tepkiler göstermek yerine hepimizin doğrularının olması. Öğrenciye karşı bu konuda yardımlaşılabilir. Evet iş birliği ve tutarlılık. Haberdar olma ve açıklık. (10, K, TL)

...Burada öğretmenler arasında birlik olmalı. İstendik davranış geliştirmek için öğretmenler kendi aralarında toplantı yapmalı. Bütün öğretmenlerin fikri aynı

olmalı. Mesela kılık kıyafet konusunda örnek vereyim. Biri şöyle, bir böyle dememeli. Tutarlılık olmalı. Öğrenciye hangi davranışları vermek lazım. Öğretmenlerin kendi aralarındaki uyumu iyi olmalı. Öğretmenlerin istenmedik davranışlara ilişkin davranışlarındaki tepkileri de benzer olmalı. Mesela bir öğretmen sınıfta küfürlü konuşan öğrenciyi görmezden gelirken diğeri bağırıp çağırabiliyor. Bu olmamalı tavır farklılığı yani. (12, E, TL)

Tablo 4

İstenmeyen Davranışlarla Baş Etmede Öğretmenler Tarafından Önerilen Yöntemler

Yöntemler	Frekans
İşbirliği ve tutarlılık	13
- Öğretmen-idare tutarlılığı (1),	
- Kurallarda tutarlılık(4),	
- İstenmeyen davranışlara yaklaşımda tutarlılık (2),	
- Okul idaresi, PD ve öğretmen işbirliği(1),	
- Öğretmen veli arası tutarlılık (1),	
- PD ve öğretmen işbirliği (3),	
- Aile, PD, öğretmen, yönetici işbirliği(1)	
Veli ile iletişim ve işbirliği	7
- Veli ile görüşme (5),	
- Ev ziyaretleri (öğrt, PD, müdür yard) (1),	
- Ailenin problem çözme sürecine katılması(1)	
PD ile yardımlaşma	7
- PD'dan yardım isteme,	
- PD'na yönlendirme,	
- PD'nın sınıfa girip görüşmesi,	
- PD sayısının artırılması,	
- PD'nın tüm öğrencilerle ilgilenmesi,	
- PD'nın sürekli ulaşılabilir olması,	
- Rehberlik etkinliklerine ağırlık verilmesi	
Yöneticinin ilgili ve otoriter olması	1
Öğretmenlere öneriler;	8
- Öğrenciyle görüşmesi,	
- zengin öğretim yöntemlerini kullanması,	
- Görev verme,	
- Öğrenciye nasıl yaklaşacağını bilme,	
- Dersi öğrencinin düzeyine göre ayarlama,	
- Problemin nedenini araştırma,	
- Kural ve yaptırımların açıklanması,	
- Şiddet uygulama	
Toplam	36

Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etmede Öğretmenin Kullandığı Yöntemler Konusundaki Görüşleri

Bağırma, kızma, fiziksel şiddet uygulama, tehdit etme, dersten atma, hakaret etme, azarlama, disipline verme başta olmak üzere öğretmenlerin daha çok olumsuz yöntemleri kullandığı öğrencilerden elde edilen verilerin analizinden ortaya çıkmıştır (bkz. Tablo 5). Uyarma, konuşma, öneri verme ve görmezden gelme gibi olumlu denebilecek yöntemlerin ise olumluların yarısı, toplam yöntemlerin ise üçte birini oluşturduğu söylenebilir.

Halbuki öğretmenlerin kullandıklarını söyledikleri yöntemlerin % 64 oranında olumlu, % 36 oranında ise olumsuz olduğu diğer soruların analizinden anlaşılmaktadır. Bu bulgu öğretmenlerin kendilerini olduklarından daha pozitif algılayıp sunma eğiliminde oldukları ile açıklanabileceği gibi öğrencilere göre öğretmen yaklaşımlarının daha çok negatif yönde olduğu şeklinde de açıklanabilir. Çünkü öğrencilerin yarısından fazlası (% 54) öğretmenin kullandığı yöntemlerden memnun olmadığını, beşte biri (% 20) kısmen memnun olduğunu, dörtte biri ise (% 26) memnun olduğunu belirtmiştir. Yani memnun olmayan öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadır.

Aşağıdaki ilk iki alıntıda öğretmenlerin daha çok uyarma, susma yoluna gittikleri görülürken üçüncü alıntıda öncelikle uyarma ve sonrasında hakaret etme, sınıftan atma, daha sonraki alıntılarda ise fiziksel şiddet uygulama, disipline götürme, aşağılama gibi negatif yöntemlere başvurdukları görülmektedir.

Öğretmenlerim uyarıyorlar. Uyardığı halde yine yapıyorlarsa susuyor bir şey demiyor. Defalarca uyarıyor. Disipline verse ne olacak ki. Hayatı filan sönecek yani. O da istemiyor onu. Ya uyarıyor önce yapmıyor, tekrar yapıyor, tekrar tekrar böyle oluyor. (25, K, TL)

Öğretmenler birçok şans verdi bize sonuna kadar zorluyoruz. Konuşmaya karşı uyarma. İlk önce düzgün uyarma. Gerçi hocanın o an sinirli olup olmamasına bağlı zorlayabiliyorlar da ama ilk önce düzgün uyarma, arttıkça kızma, hakaret etme, dersten atma. Kavga edenler için odaya toplanıp konuşuluyor. Yer değiştirme oluyor yanındakiyle konuştuğunda. Bazen temelli, bazen sadece o derste. (2, E, DL)

Öğretmen ilk önce uyarıyor. İkinci, üçüncü kere olduğunda bir bağırıyor. Zaten öğrencilerin hepsi birden susuyor. Uyarma olarak bir daha görmeyim, konuşmayın dışarı atarım diyor. Bir daha tekrarlırsa bazıları çok sinirleniyor öğrencinin üstüne kadar yürüyor. Yakasını tutuyor falan. Halan devam ediyorsa hoca bayağı bir sinirleniyor, tutup aşağı disipline götürüyor. Müdür yardımcısının odasına. Artık orada ceza alıyor. (9, E, YL)

Tablo 5

Öğrencilere Göre Öğretmenler Tarafından Kullanılan Baş Etme Yöntemleri

Yöntemler	Frekans
Bağırma	18
Kızma	12
Fiziksel şiddet uygulama	7
Tehdit etme	5
Dersten atma	4
Hakaret etme	4
Azarlama	3
Disipline verme	4
Sözlü notu verme	2
Küfretme	2
Umursamama, ilgisiz kalma	2
Yargılama	1
Küçük düşürme	2
Müdüre gönderme	1
Telefonunu alma	1
Sınıfı suçlama	1
Öğrencinin arkasından konuşma	1
Toplam	70
Uyarma	17
Konuşma	4
Öğüt ve öneri verme	7
Görmezden gelme	2
Yer değiştirme	1
Kavgayı ayırma	1
Toplam	32

...Böyle istenmeyen bir davranış olduğunda hayvan diyor, eşek diyor, geri zekalılar diyor. Bazen Ş hoca şerefsizler falan diyor ama ondan o kadar rahatsız olmuyoruz. O kadar iyi bir hoca. F hoca var. Okuldaki en iyi hocalardan biri. Ama öğrencileri çok küçük düşürüyor. Azarlıyor, mesela geri zekalılar diyor. (26, K, SNÇL)

Öğrenciler öğretmenlerin negatif yöntemleri daha fazla kullandıklarının farkında olarak iletişim ve istenmeyen davranışlara müdahalede daha çok olumlu yöntemleri kullanmalarını önermişlerdir (bkz. Tablo 6). Dinlemeli, empati kurmalı, bağırılmamalı, azarlanmamalı, suçlanmamalı, önyargılı olmamalı, arkasından konuşmamalı, birebir konuşmalı ve uyarmalı gibi

iletişim engellerini azaltmaya yönelik yaklaşımlarda bulunmalarını; müdahaleler açısından da komut vermeli, anında müdahale etmeli, öneri vermeli, yerini değiştirmeli, görmezden gelmeli, önce PD'na sonra müdüre göndermeli, soru sorma / söz hakkı vermeli, öğüt vermeli, ısrarcı olmalı ve fazla sıkılmamalı şeklinde beklentiler üzerinde durmuşlardır.

Uyarma, bağırma, konuşma, empati kurma, dinleme gibi olumlu olarak düşünülen yöntemlerin öğretmenler tarafından kullanılması konusunda bazı öğrenciler aşağıdaki gibi görüşlerini belirtmişlerdir:

...Bence öğretmen uyarmalı, sadece uyarmalı. Kalkıp da öğrenciye bağırılmamalı. Sesini yükseltmemeli. Uyarmalı öğrenci devam ediyorsa hiç dersi bölmeden ders bittikten sonra öğrenciyi alıp giderler disipline. Ailesi veya kendisiyle konuşulur. Sus kızım konuşma, oğlum konuşmalar olsun sınıfın önünde ama bağırılmalar olmasın. (9, E, YL)

...Mesela ben o hocanın bağırmasını istemezdim. Veya öğretmenler odasına gittiklerinde öğle arası beni çektişirmelerini istemezdim. O hocanın değil de başka bir hocanın gelip benimle konuşmasını kesinlikle istemezdim. Bağırmasını istemezdim. Gelip de aranızda bir şey var mı ben sizi yakın görüyorum diye sormasını isterdim. (12, K, YL)

...Öğretmenlerin bağırmasını istemem, açıklamasını isterim. Bizi küçük düşürmemesini. Herkesin kapasitesi aynı değil. Herkes bir şey de anlamaz. Kimi var beş altı defa da anlar. (26, K, SNÇL)

...Öğrenciyi dinlemeleri lazım, empati kurmaları lazım. Bana hiç öyle yapıyor gibi gelmiyor. Şeyi sormuyorlar. Bir doğru vardır o doğrunun peşinden gitmemiz gerekiyor. Hep bu doğruya göre eleştiriliyoruz. Doğrusu A ise, o B, C, D hiç önemli değil. Senin A yapman gerekiyor. Hayır mazeret dinlemiyorum. Sus sus sus. Bu yanlış işte bana çok yanlış geliyor. (17, K, TL)

Olumlu önerilere göre daha az olsa da (% 32) öğrenciler disipline vermeli, ceza vermeli, notla tehdit etmeli, disipline göndermekle tehdit etmeli, okul idaresine bildirmeli, daha sıkı disiplin olmalı ve utandırmalı gibi olumsuz yöntemleri de önermişlerdir. Ancak bu önerilerin daha çok istenmeyen davranıştan negatif biçimde etkilenen, ya da bu davranışlar yüzünden dersi dinleyemeyen, kendini güvende hissetmeyen ve genel anlamda okulun huzurunun bozulduğunu, öğretmen ve idarecilerin bu öğrencilere karşı esnek davrandığını düşünen öğrenciler tarafından yapıldığını belirtmekte yarar vardır.

Tablo 6

Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etmeye Yönelik Önerileri

Öneriler	Frekans
Öğretmenin iletişim biçimine yönelik	
- Uyarmalı	9
- Birebir konuşmalı	7
- Dinlemeli	1
- Empati kurmalı	2
- Bağırılmamalı	1
- Azarlamamalı	1
- Suçlamamalı	1
- Önyargılı olmamalı	1
- Arkasından konuşmamalı	1
- Hakaret etmemeli	24
Toplam	
Probleme müdahale biçimine yönelik (olumlu)	
- Komut vermeli	2
- Anında müdahale etmeli	1
- Öneri vermeli	1
- Yerini değiştirmeli	1
- Görmezden gelmeli	1
- Önce PD'na sonra müdüre göndermeli	1
- Soru sorma & söz hakkı vermeli	1
- Öğüt vermeli	1
- Israrcı olmalı	1
- Fazla sıkılmamalı	1
Toplam	11
Probleme müdahale biçimine yönelik (olumsuz)	
- Disipline vermeli	5
- Ceza vermeli	5
- Notla tehdit etmeli	1
- Disipline göndermekle tehdit etmeli	1
- Okul idaresine bildirmeli	1
- Daha sıkı disiplin olmalı	2
- Utandırmalı	1
Toplam	16

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla Baş Etme

Aşağıda öğretmenin susmamasını, disipline vermesini ve ceza vermesini isteyen bazı öğrencilerin görüşlerine örnek olabilecek alıntılar yer almaktadır:

Hocalar susmamalı. Disipline versinler, ceza versinler. O kadar kişinin hakkını yiyorlar. Öğretmenler susmasınlar. Çünkü onlara küfrediliyor, kötü davranılıyor. Öğretmenler serserilere yüz veriyorlar. Okulda kavga olmuştu. Polisler geldi. O olay olduğunda öğretmenler ve biz hepimiz korkmuştuk. Bence susmasınlar atsınlar. Hiçbir öğretmen şikayetçi olmamış. (1,K, DL)

Memnunum da şöyle. Hani mesela okul idaresine gidip söylese onlar da bir defa falan uyarsa belki bir daha yapmayabilir. Yani böyle yapmasını istiyorum. Yani korkutmak amaçlı. Seni disipline vereceğim, veririm hatta verdim gibisinden. Uyarı o derece olmalı. Mesela yapma filan diyor ama dinlemeyeceğini kendide biliyor yine yapıyor. Biraz ürkütücü olması gerekiyor. (25, K, TL)

Tartışma ve Yorum

Öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmek için daha çok (% 64) olumlu olarak sınıflanan yöntemleri kullandıkları, ancak olumsuz yöntemlerin de azımsanamayacak oranda (% 36) olduğu görülmektedir. Sadık'ın (2006) çalışmasındaki öğretmenlerin sözel uyarıda bulunma, azarlama ve gözdağı verme gibi stratejileri kullanması, Supaporn'un (2000) çalışmasındaki sözel taciz türü davranışlara öğretmenlerin "bağırarak uyarıda" bulunmaları bu araştırmanın bazı bulgularıyla benzerdir.

Atçı (2004) da ilköğretim öğretmenlerinin hem olumlu (emir verme, işaret kullanma, görmezden gelme, göz iletişimi kurma, ismini söyleme, soru sorma, fiziksel yakınlık, mizah kullanma) hem de olumsuz (azarlama, tehdit etme ve eleştirme) yöntemleri kullandıklarını bulmuştur. Ancak bu çalışmadaki ilköğretim öğretmenlerinin ortaöğretim öğretmenlerine göre olumsuz yöntemleri daha az kullandıkları, bunun da öğrencilerin gösterdiği davranışların farklı olmasından ve öğretmenlerin müdahalede bulunurken öğrencilerin sınıf düzeyini dikkate almalarından kaynaklandığı söylenebilir. Lewis ve ark. (2005) Çinli öğretmenlerin Avustralyalı ve İsraili öğretmenlere göre daha az saldırgan ve cezalandırıcı oldukları ve daha çok öğrenciyi destekleyici disiplin stratejilerini kullandıklarını, üç ülkede de yaramazlık eğilimi olan öğrencilere karşı öğretmenlerin saldırgan disiplin stratejilerini kullandıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin rehberlik saatinde daha çok yapıcı ve problemi olumlu bir biçimde çözmeye yönelik çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Bunların

doğrudan öğrenciye yönelik ve dolaylı biçimde öğrenciyle yakından ilgili kişilere (veli, PD ve müdür yardımcısı) yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, araştırmadan elde edilen ve öğretmenlerin sınıftaki istenmeyen davranışlar karşısında olumsuz yöntemleri de kullandıklarını ortaya koyan bulguyla uyusmamaktadır. Çünkü rehberlik saatinde istenmeyen davranışlara karşı yapılan uygulamaların hepsi olumludur. Böylece, sınıf rehber öğretmenlerinin kendi sorumlu oldukları sınıfa karşı daha yapıcı olma eğiliminde oldukları ya da rehberlik saatinde olumlu çalışmalar yapılmasının gerekliliğini düşündükleri söylenebilir. Ancak öğretmenlerin yaptığı çalışmaların daha çok sözel nitelikte ve konuşmaya dayalı olduğu, somut ve yaşantıya dayalı etkinliklere ise yer vermediklerini vurgulamakta yarar vardır.

Öğretmenlerin hemen hemen yarısı diğer öğretmenlerle birlikte istenmeyen davranışlarla baş etmeye yönelik çalışma yaptığını, geri kalanı ise böyle bir çalışma yapmadığını belirtmiştir. Bu çalışmaların da ağırlıklı olarak öğrenci davranışları ve bunlarla baş etme konusunda bilgi ve öneri alış veriş, velilerle görüşme gibi noktalarda toplandığı, öğretmen, müdür ve psikolojik danışmanın ortak çalışmasının ise çok az yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Öğretmenler istenmeyen davranışlarla baş etmede öğrenci ya da çocukla ilgili önemli kişilerin birlikte ve tutarlı bir biçimde hareket etmesinin ve üzerine düşen görevler doğrultusunda davranmasının önemli olduğunu, bazı problemlerin ancak işbirliği ile çözülebileceğini vurgulamışlardır. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenler; veli, yönetici ve öğretmenlerin tutarlılık ve işbirliği içinde istenmeyen davranışlara yaklaşımları gerektiğini vurgulayarak bu konularda psikolojik danışmanla işbirliği ve yardımlaşmanın da özellikle önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Psikolojik danışmanın sayıca artırılması sürekli ulaşılabilir olması ise daha çok yardımlaşma açısından dile getirilmiştir.

Yukarıdaki bulgular daha önceki bazı araştırma bulgularıyla benzerlik taşımaktadır. Örneğin, öğretmen ve velilerin disiplin problemlerinin çözümünde öğretmen-veli işbirliğinin gerekli olduğuna inanmaları Sadık (2006) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin danışmanla işbirliği kurduğu ve danışmanın önerilerini uygulayarak olumlu sonuçlar aldığı Atıcı (2006) tarafından yapılan çalışmada bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (yaklaşık olarak %70' i) öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarla başa çıkmak için daha çok olumsuz yöntemleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Olumlu denebilecek yöntemler incelendiğinde ise bu yöntemler olumsuz yöntemlerin yarısını, toplam yöntemlerin ise (yani hem olumlu hem olumsuz yöntemler bir arada iken) üçte birini oluşturduğu söylenebilir.

Halbuki öğretmenlerin kullandıklarını söyledikleri yöntemlerin % 64 oranında olumlu, % 36 oranında ise olumsuz olduğu diğer soruların analizinden anlaşılmaktadır. Bu bulgu öğretmenlerin kendilerini olduklarından daha pozitif algılayıp sunma çabasında olduklarıyla açıklanabileceği gibi öğrencilerin öğretmenlerinin sergiledikleri yaklaşımlara ilişkin daha çok olumsuz yönde algılamalara sahip olmalarıyla da açıklanabilir.

Bir başka deyişle, öğrenciler öğretmenlerin kullandıkları yöntemleri daha nesnel bir gözle görüp değerlendirmiş olabilirler. Çünkü öğrencilerin yarısından fazlası (% 54) öğretmenin kullandığı yöntemlerden memnun olmadığını, beşte biri (% 20) kısmen memnun olduğunu, dörtte biri ise (% 26) memnun olduğunu belirtmiştir. Yani memnun olmayan öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadır.

Bu bulgu Sadık (2006) tarafından ilköğretimdeki öğretmen ve öğrencilerle yapılan ve öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etme stratejilerini önleyici ve iyileştirici yani olumlu algıladığı, öğrencilerin ise cezalandırıcı, korkutucu ve adaletsiz olduğunu düşündükleri bulgusuyla büyük bir benzerlik göstermektedir.

Lewis (2000) tarafından yapılan çalışmada da ilk ve ortaöğretim öğrencilerine göre öğretmenler istenmeyen davranışlara karşı, öğrencilerde sorumluluk gelişimini ve okuldaki çalışmalarını engelleyici nitelikte “zorlayıcı disiplin” anlayışıyla tepkide bulunmaktadır.

Öğrenciler öğretmenlerin negatif yöntemleri daha fazla kullandıklarının farkında olarak iletişim ve istenmeyen davranışlara müdahalede daha çok olumlu yöntemleri kullanmalarını önermişlerdir. Dinlemeli, empati kurmalı, bağırılmamalı, azarlamamalı, suçlamamalı, önyargılı olmamalı, arkasından konuşmamalı, birebir konuşmalı ve uyarmalı gibi iletişim engellerini azaltmaya yönelik yaklaşımlarda bulunmalarını; müdahaleler açısından da komut vermeli, anında müdahale etmeli, öneri vermeli, yerini değiştirmeli, görmezden gelmeli, önce PD’na sonra müdüre göndermeli, soru sorma / söz hakkı vermeli, öğüt vermeli, ısrarcı olmalı ve fazla sıkılmamalı şeklinde beklentiler üzerinde durmuşlardır.

Olumlu önerilere göre daha az olsa da (% 32) öğrenciler disipline vermeli, ceza vermeli, notla tehdit etmeli, disipline göndermekle tehdit etmeli, okul idaresine bildirmeli, daha sıkı disiplin olmalı ve utandırmalı gibi olumsuz yöntemleri de önermişlerdir. Ancak bu önerilerin daha çok istenmeyen davranıştan negatif biçimde etkilenen, ya da bu davranışlar yüzünden dersi dinleyemeyen, kendini güvende hissetmeyen ve genel anlamda okulun huzurunun bozulduğunu, öğretmen ve idarecilerin bu öğrencilere karşı esnek davrandığını düşünen öğrenciler tarafından verildiğini belirtmekte yarar vardır.

Öğrencilerin öğretmenlerin kullanmasını önerdikleri ve yukarıda sözü edilen hem olumlu hem de olumsuz yöntemlerle ilgili sonuçlar ortaöğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışmanın (Infantino ve Little, 2005) bulgularıyla paralellik taşımaktadır. Çünkü bu çalışmada öğrenciler öğretmenleri tarafından kullanılan “müdürün odasına gönderme”, “evci çıkarmama cezası”, “eve olumsuz rapor gönderme” gibi yöntemlerin istenmeyen davranışları önleyen en etkili yöntemler olduğu, “kınama”nın ise istenen davranışların artmasını sağladığı, “serbest zaman uygulaması”, “eve olumlu mektup gönderme”, “yüksek puan alma” gibi uygulamaların ise istenmeyen davranışları yapmaktan vazgeçmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir

Lise öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada (Supaporn, 2000) öğrenciler istenmeyen davranışların önlenmesinde “öğretmenler tarafından kurallar ve sonuçları açık ve net şekilde açıklanmalı”, “çalışma grupları kalabalık olmamalı”, “istenmeyen davranışta bulunan öğrenciyi öğretmen görmezden gelmemeli, uyarıda bulunmalı”, “öğretmenler dersi eğlenceli hale getirmeli” gibi daha çok öğretmenin yapacağı bazı davranışlar üzerinde durmuşlardır. Sadık’ın (2006) çalışmasında da öğrenciler öğretmenlerinden dayak atmamasını, ceza vermemesini, sinirlenip bağırarak onları korkutmamasını belirtmişlerdir.

Bu çalışmada öğrencilerin öğretmenleri istenmeyen davranışlara yaklaşım açısından daha olumsuz stratejileri kullanıyor olarak algıladıkları, öğretmenlerin ise kullandıkları stratejiler arasında olumsuzlar olsa da olumluları daha çok vurgulamaları, bunun paralelinde öğretmenlerin okuldaki personel ve veli arasında tutarlılık ve işbirliğine, psikolojik danışmandan daha çok yardım almaya yönelik, öğrencilerin ise öğretmenlerin daha çok iletişim engellerini ortadan kaldırarak konuşmaya, öneri vermeye, öğrenciyi sürece katmaya yönelik ve olumlu davranışlar bekledikleri göz önüne alınarak bazı öneriler üzerinde durulmuştur.

Okul personeli arasında kullanılan yöntemler açısından tutarlılık için tüm öğretmenlerin benzer ve belirli bir disiplin stratejisi izlemeleri, bunun dönem başında belirlenmesi ve periyodik olarak toplantılar yapılarak bu stratejiyi izleme açısından görüş alış verişinde bulunulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin istenmeyen davranışlara müdahale açısından öğrencilerin kendilerini nasıl algıladıklarını ve bu konudaki öğrenci beklentilerini sınıf rehberlik saatinde yazılı veya sözel yollarla belirlemesi ve göz önünde bulundurmaları, yani kullandıkları yöntemleri öğrenci gözüyle bakıp değerlendirmeleri farkındalık geliştirmelerine, daha işe yarayan ve yapıcı yöntemleri uygulayarak işe yaramayanları bırakmalarına yardımcı olabilir.

Okul psikolojik danışmanından daha fazla yararlanmalarının danışmanın sayıca yeterli olmasına ve ulaşılabilir olmasına bağlı olduğu göz önünde bulundurularak danışmanların sayısının bu talebi karşılayacak biçimde yeterli hale getirilmesi, öğretmen ve danışmanların disiplinle ilgili konuları ele alıp görüşecekleri düzenli konsültasyon toplantılarının düzenlenmesinin gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu toplantılarda öğretmenlerin kullandığı yöntemleri bunların etkili etkisiz oluşunu fark etmeleri sağlanarak (akran gözlemi, psikolojik danışman gözlemi, kendi sınıfını kameraya çekme) danışman ve diğer öğretmenler tarafından önerilen daha yapıcı ve etkili, olumlu yolları deneyip bunların sonuçlarını görmeleri sağlanmaya çalışılmalıdır.

Kaynakça/References

- Atcı, A. (2004). *İlköğretim I. Kademe öğretmenlerinin sınıf içi problem davranışlara yönelik müdahalelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Atıcı, M. (2006). İlköğretim öğrencilerinin davranış problemleriyle baş etme konusunda öğretmen-psikolojik danışman işbirliğine ilişkin görüşlerin karşılaştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 25,55-68.
- Bulucu, Ö. (2003) *İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin sınıf davranış yönetiminde yetkinlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- DeSouza, E. R. ve Ribeiro, J. (2005). Bullying and sexual harassment among Brazilian high school students. *Journal of Interpersonal Violence*, 20, 9, 1018-1038.
- Ding, M., Li, Y., Li, X. ve Kulm, G. (2008). Chinese teachers' perceptions of students classroom misbehaviour. *Educational Psychology*, 28, 3, 305-324.
- Gottfredson, D. C., Gottfredson, G. D. ve Hybl, L. G. (1993). Managing adolescent behavior: A multiyear, multischool study. *American Educational Research Journal*, 30, 1, 179-215.
- Infantino, J., Little, E. (2005). Students' perceptions of classroom behavior problems and the effectiveness of different disciplinary methods. *Educational Psychology*, 25, 5, 491-508.
- Lewis, R. (2000). Classroom discipline and student responsibility: The students' view. *Teaching and Teacher Education*, 17, 3, 307-319.
- Lewis, R., Romi, S., Qui, X. ve Katz, Y. (2005). Teachers' classroom discipline and student misbehavior in Australia, China and Israel. *Teaching and Teacher Education*, 21, 729-741.
- Luiselli, J. K., Putnam, R. F., Handler, M. W. ve Feinberg, A. B. (2005). Whole-school positive behaviour support: Effects on student discipline problems and academic performance. *Educational Psychology*, 25, 2-3, 183-198.

- Miles, B. M. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd Edition). London: Sage Publications.
- Romi, S.ve Freund, M. (1999). Teachers', students' and parents' attitudes towards disruptive behaviour problems in high school: A case study. *Educational Study*, 19, 153-70.
- Seidman, A. (2005). The learning killer: Disruptive student behavior in the classroom. *Reading Improvement*, Spring, Volume 42, Issue 1, 40-46.
- Sadık, F. (2006). *Öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışlarla baş edilme stratejilerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre incelenmesi ve güvengen disiplin modeli temele alınarak uygulanan eğitim programının öğretmenlerin baş etme stratejilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Strauss, A. L. (1996). *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge University Press.
- Strauss, A., ve Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. London: Sage Publications.
- Supaporn, S. (2000). High School Students' Perceptives About Misbehavior. *Physical Educator*, 57, 3.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

İletişim/ Correspondence:

Yrd. Doç. Dr. Meral Atıcı
Araş. Gör. Ferah Çekici
Çukurova Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
PDR Anabilim Dalı
e-mail: matici@cu.edu.tr

Received: 07.02.2009
Revision received: 11.04.2009
Approved: 23.05.2009